

سەروا و جوړه کانی له شیعری کوردیدا

بهشی یه کم عهزیز عه بدوللا ته محمد

لیکولینه وه به کی فراوان بو سەروای شیعری کوردی نه کراوه نه وهی هه به سەرنج و بابهت کورت و پچر پچره که له روزنامه و گوڤاره کاندایان له چند دیزو نه و پهره که یه چند لاپه ره به کی هه ندی کتیدا هاتوه. بویه نه جامدان لیکولینه وه به کی مهبله و فراوان بابه ته که به کی که له پیوستیه کانی لیکولینه وه ی شیعری کوردی.

پروگرامی لیکولینه وه که: لیکولینه وه که جگه له م پشه کیه و پندا چو نه وه به کی خیرای نه و کارانه ی له بوا ری سەروانسی کوردیدا کراون و رون کردنه وه ی زاراوه و چه مکی سەروا، له دوو بهش پیک هاتوه که پوخته ی نه جامی کاره که و ناوی سەرجاوه کانیان (بیلوگرافیا) به دوادا هاتوه بهشی یه کم: دابهش کردن سەروایه له روانگی ناسویه وه به لام به پی بو چوون و گوشه نیگای جیاجیاوه وه کو: پیکهاتی وشه ی سەروا و ژماره و شویی سەروا له دیره شیمر دا، ئینجا به پی دوا دهنگی دیره شیرو مه و داو جوړه کانی دهنگه کانی سەروا به گویره ی دهنگی پش رهوی و چالاکی رهوی خویه وه، جگه له دابهش کردن سەروا به گویره ی زه ری دیره شیمر که بینای قه سیده ی له سە ده کری. بهشی دووم: به پی لایه ن وشه ی و سیسته می دو باره بو ونه وه ی سەروا له روانگی ستونیه وه جوړه کانی سەروا لیک جیا ده کاته وه.

نه جامیش نه و خالانه ی تیدا پوخته کراوه ته که له لیکولینه وه که دا پی که یشتوین.

تیبینی: (۱) بو هه مو جوړه سەروایه که به پیوستمان نه زانیوه نمونه ی شیعری کوردی بینیه وه نه نیا له شویی پیوست نمونه مان داوه به بس، نه وه تر نه گه ر پیوست بوو ئیشاره تمان بو سەرجاوه که کردوه به بس.

(۲) له نامازه کردن بو سەرجاوه، سیسته می (داکردن - خزن - کود) مان به کاره یناو. له بیلوگرافیا دا ژماره مان بو سەرجاوه کان داناو له هه رکوی شتی سەرجاوه به که وه گراییان پیوست به نامازه بوو نه نیا ژماره ی لاپه ره که مان نووسیه. بو نمونه نه گه ر به م جوړه نامازه بو په راویزیک کرابوو [۷، ۲۲] مانای وایه نامازه که بو لاپه ره ی (۳۲) ی سەرجاوه ی ژماره حه وته.

چی له باره ی سەروای کوردیه وه نووسراوه؟

له کوردیدا زور کم شت له باره ی سەرواوه نووسراوه. به پی ناگاداری ئیمه کۆترین شت له باره ی سەرواوه نووسراپ نه و چند دیره به که سالی ۱۹۲۰ ئەمین فهیزی له (نهنجوومن نه دیان) دا، له باره ی شیعریکی مه وله ی نووسیه وه ده ی: (مه وله ی به موقته زای نه و موقیعه که تیدا بو، هیچ چاوی به شیعری فه ره نگ نه که وتوه، له گه ل نه وهش له سەر ئوسلوو ئه وان شیعری نه زم کردوه، له قیتمه ییکدا مه سره عی نه وه له ته قیه کردوه له گه ل مه سره عی سالیس و قافییه ی مه سره عی سانی ریک خسته له گه ل مه سره عی رابیع ئەم ئوسوله خیلافی ئوسولنی شوعه رای ئیرانه و مه وله ی له که سی

- پشه کی

- چی له باره ی سەروای کوردیه وه نووسراوه؟
- زاراوه و چه مکی سەروا.

بهشی یه کم: دابهش کردن سەروا له روانگی ناسویه وه:

- ۱- به پی پیکهاتی وشه ی سەروا.
- ۲- به پی ژماره ی سەروا له ناستی ناسویدا.
- ۳- به پی شویی وشه ی سەروا له دیره شیمر دا.
- ۴- به پی دوا دهنگی سەروا.
- ۵- به پی مه و دا ی دهنگه کانی سەروا.
- ۶- به پی جوړی دهنگه کانی سەروا.
- ۷- به پی دهنگه کانی پش رهوی.
- ۸- به پی کیشی زه رب.
- ۹- به پی چالاکی رهوی.

بهشی دووم: دابهش کردن سەروا له روانگی ستونیه وه:

- ۱- به پی لایه ن وشه ی له ناراسته ی ستون سەروادا.
- ۲- به پی سیسته می دو باره بو ونه وه ی سەروا.

نه جام
بیلوگرافیا

پشه کی

بابهت لیکولینه وه که: ئەم لیکولینه وه به بریتیه له شی کردنه وه پۆلین کردن سەروای شیعری کوردی و ده رخستی جوړه جیاوازه کانی له روانگی له هه ردو و ته وه ره وه: ناسویی و ستوون. ئەمه یش وه که دیا ره له لیکولینه وه ی وه سفی - شیکاری شیعری کوردیه وه ده ست که وتوه، هه ر له بابا تا هیری هه مه دانیه وه (۹۳۰ - ۱۰۱۰) تا سەرده می نوی. لیکولینه وه که غه زه ل و قه سیده و ته رجیع به ندو ته رکیب به ندو مه سمه ت و پینج خشته کی و چوارینه و سیننه و شیعری مه سه وی و نا ک ره گه زی گرتوته وه.

هوی هه لیزاردن ئەم بابه ته: هوی هه لیزاردن ئەم بابه ته بو لیکولینه وه، بو نه وه ده گه رپته وه که شیعری کوردی زور پابه ندی سەروایه وه له ره وه سامانیکی زورمان له به رده ستدا به که وه کو که ره سه وایه پیوستی به لیکولینه وه به بو نه وه ی جوړه کانی سەروا پشان بدری و ده وری له ئاواز و موسیقای شیمر رون بکریته وه. نه جامدان ئەم جوړه کاره دیراسان شیعری قولتر ده کاته وه هه ولیکه بو پر کردنه وه ی که لینیکی تر له لیکولینه وه ی شیعری کوردی چونکه تا ئیستا

نه دیوه. مه جزن به حوسنی ته یبعق خوی مونسایی زانیوهو ئیستمالی کردوه [۴، ۳۱]. ته مین له یزی ته می له باری چه ند دیریکی مهولوی گوتوه که له بان سرورای مهستوی (که هه موو شیره کان مهستویه)، تهو چه ند دیره به سرورای مونه ناویب دارشته (A B A B)، به لای متهوه هوی تم کاری مهولوی بو تهوه ده گریتهوه که ویستویهت شیوان حالی خوی به شیواندن سرورای پاشتر پیشان بدا، واته ته مه لای مهولوی جوړه شیواندنیکه له سرورای رهنگدانهوهی شیوان حال و دمری گران و ناله باری باری دمروریتن، چونکه خوی پیش تم گورینی قالی سرورایه، دملی:

مه نهم مه کردی گرانن دهر دم

تهر شیویا بو قالیهی فهدم [۲۴، ۶۹]

شیخ نورری شیخ صالح، سالی ۱۹۲۶، له روژنامهی (ژیان) دا چه ند دیریکی له ژیر ناوی (قالبه) له باری سرورایه بلاوکردوتهوه، دملی: قالبه - له نیهاین هه ره مه سهه کندا له بهینی هیجای ناخریدا به ئیعتیاری ته سهووت عیاره ته که له موباته هت... مه قسه له قالبه بو ئیفادهی ته ئیعی نا هه نگیکی موسیقیه... له نیهاین مه سهه کاندنا هیجاکان ناخری ته گهر مالیکی عینی تهرزی ته سهووت بوون تهو ته نازوروی که له بهینی ته سوانا حاسیل تهی سامیه نواز تهی [۲۷]. له م پیناسه روون کردتهوه بهی شیخ نورری دوو خالی گرنه گ سرنج راده کیشی: په کم: حیاپ هیجا (برگه) بو سروراکراوه نهک تپ (حرف). دووم: ته رکی سرورای پیشان دراوه که دهسته بهر کردن ناوازیکی موسیقیه بو شیر.

جهمال عیرفان، سالی ۱۹۴۲، (۲۷) په نلو فه لسه فهی گشتی کورن له ژماره (۷، ۸) ی گوارای (که لاویز) بلاوکردوتهوه، له ژماره (۲۶) دا باسی سرورای دهکات و دملی: (شیر مونه له قالیهی پیوست بوایه، ته بوایه هه ره به قه دمر قالیهی ته شمار بیژرایه) [۹، ۸۰]. جهمال عیرفان په یوه ندلی ئیوان رهوی و ته ندازهی شیر پیشان ددا.

ئیحسان سالی ۱۹۵۸ له روژنامهی (ژین) له وتاریکدا به ناوی (بهراوردیکی ته دهی کوردی)، باسی حاجی قادر دهکات و دملی: (به لام هه ره له مه دهیدا، حاجی قادر له قالیهی پهک شیوه هه تاراده پهک خوی رزگار کرد) [۶]. راستی، شیره کان حاجی له رووی سئرواوه دوو جوړن: جوړیکان که هه زهل و قه سیده به کیتی سرورایان ئیدا په پرهو کراوه، جوړه کهی تریشیان هه مووی مهستویه.

ره لقی حیلمی له هه دوو پهکی (شیر و ته ده بیای کوردی) دا، له زور شوئندا که شیرمی شاهیره کان هه لده سه نگیی و ره خته بان ئی ده گری، قسه له سرورایش دهکات و کم و کورن شیره کان له رووی سرورایه دهرده خا. وهک سرنجیکی گشتی له باری شیره کلاسیکیه کان و به کاره نیان په کیتی سرورایه دملی: (ناسوی ته فکیری شاهیره کان زور سنوردارو ماوهی قالبه بازیان ئیجگاز ته نگ بو، و به هوی تم قالبه تهنگی و سنورداریهوه ماوهی شیرمیان کورث بووه هه ندلی جار له پینچ بهیت تپه ری نه کردوه) [۱۴، ۱۲۷]. لیره دا رلیق حیلمی دوری قالبه تهنگی پیشان ددا له هه ناسه کورن شاهیران کلاسیک و کورن

قه سیده بو کورن سرورایه ده باتهوه. هه ره له و کتیه دا، له باسی شیره کان حه مدی و دلدار و ره مزی مه لامار و سه لام دا، سرورایش ده خاته ناو چوارچیوهی لیکوئینه وه کهی کم و کورن هه ندلی له شیره کانیان به باری سرورایه دهرده خا. بو نمونه له باسی و مرگیزان خه یامی سه لام دا ره خته له دووباره کردنهوهی وشه ی سرورایه ده گری دملی: (وشه ی - ناو - دوو جار کراوه به قالبه که ته مه ره خته ئی ته گیری) [۱۴، ۹۲]. که چی که دپته سهر گوران و شیره کان، زوری پی هه لده ئی به تاییه له ده سه لات شکان به سهر سرورایه هینه وه دا، دملی: (له کاتیکا که زور کهس مل که چی قالبه ته بن، گوران قالیهی مل که چی خوی کردوه. بو قالبه به کی تاییه رهوان و سه لامق بیری خوی نه نالوزانه موو ئیک نه داوهو رسته ی خه یالی قالبه وه کو میوو روونه به دهسته وه، به مه یلی خوی باری پی ته کا... زور جاریش رهنگه هه ر بیری له قالبه نه کردیته وه، له گه ل ته سه شا شیره کان سرورایه قالبه داره؛ چونکه چه شه که یکی به رزی ته یعی وشه کان له وینه ی - سه ج و قالبه - دا هانیوه به سهر زمانیا) [۱۴، ۱۷۴]. تم شایه تیه تهو په ری توانای گوران پیشان ددا له هینان سرورای به کار هینان وه کو ره گه زیکی بنچینه ی و سروشی په تو کورن دارشتن و به رز کردنهوهی کاریگه ری شیر.

په کم هه وی نه ختی فراوان بو باس کردن سرورایه جوړه کان، کاره کهی (دکور) ماروف خه زندهاره له کیتی (کیش و قالبه له شیرمی کوردی دا) که نو لا په ری (۵۶ - ۶۴) بو لیکوئینه وهی (قالیهی شیرمی کوردی) ته رخان کردوه [۲۳]. پیناسه ی سرورایه دهکات و دابه شی دوو جوړی دهکات: په کیتی سرورایه ره نگا وره نگه. له باسی په کیتی سرورادا، هه ویکی ناراسته و خو هه به بو دیار کردن سنوری سرورای. ئینجا په کم جار له کوردیدا باسی (پاش قالبه) دهکات و دابه شی دهکات بو پهک وشه ی رسته و - شوبه رسته -، له کوتاییدا باسیکی جووت سرورایه خومالی و سرورای لاوک و خهیران و دهی ئایی به زیدیه کان دهکات.

هه لانه دین سجادی سالی ۱۹۶۷ کیتی (ته دهی کوردی و ئی کوئینه وه له ته دهی کوردی) بلاوکردوه. پیناسه ی سرورایه دهکات و له جیا کردنهوهی هونراوه و به خشاندا سرورای به نیشانه به کی هونراوه داده ئی [۱۸، ۱۳۴]. له هه لسه نگاندن شیرمیکی شیخ نورری دا که په کیتی سرورای ئیدا په پره و نه کراوه، هه ویل ددا ورده کاری شیخ نورری له م رووه وه روون په کاته وهو له کوتاییدا دملی: (مه گهر توفیق لیکره ت تم رچه بهی شکاندن) [۱۸، ۳۱۸]. ته مه چمکیکی کاریگه ی توفیق لیکره ت پیشان ددا له ره وی تازه کردنهوهی شیرمی کوردی لای شیخ نورری. بو سالی ۱۹۷۰، سجادی کیتی (نرخ شناسی) بلاوکردوه، له ویش له چه ند جیگایهک باسی سرورایه دهکات و سرورای به (دپه نیکی) برواله ت ته وای په کی له پایه هه ره گرنه کان هونراوه داده ئی [۱۹، ۱۰۳]. ئینجا باسی سرورایه دهکات له دوو تاکی و قه سیده هه زهل و ته ویش دملی که سرورای له یونان کون و ته ویستا نه بو به لام له زاستیدا ته وایش جوړی له سرورایان دووباره کردنهوهی چه په که ده نگیان

هه‌بوه، به‌لام به‌شيوه‌ی ناسراوی سەروای نێستانا.

ئازاد هه‌بەلواحید، وتاریکی له‌باره‌ی سەروای دیوان (پوچی ئەو

کچه... ی) لەتێف هه‌لمه‌ت له‌گۆڤاری (به‌یان) بلاوکردوه [١، ١٤٤ - ١٩]. وتاره‌که‌ی هه‌ندێ سەرنج و وردو چاکی تێدا به‌لام زۆرجار له‌بەسه‌که‌ی لای داوه‌و چۆته‌ سەرخێش و رەوانیژی ی ئەوه‌ی ئەم لادانه‌ هه‌چ به‌یوه‌ندی به‌ سەرواوه‌ هه‌ب، زۆرجاریش سۆزی هه‌لچووی هه‌لمه‌ت نازانستی یی بردوته‌ سەر له‌تێف هه‌لمه‌ت.

که‌ریم شازما، سالی ١٩٨٤، له‌ به‌رگی (١١) یازده‌می (گۆڤاری کۆری ژانیاری هیراق - ده‌سته‌ی کورد)دا، لیکۆلینه‌وه‌یه‌کی به‌ ناوی (سایخ کردنه‌وه‌ی هه‌ندێ گه‌یروگرگی شیعره‌کان حاجی قادری کۆبی) بلاوکردوته‌وه [٢١، ٢٤٦ - ٢٦١]. هه‌وێ داوه‌ هه‌ندێ له‌کهم و کورتیه‌کان سەروای شیعری حاجی به‌هۆی سەرواناسیه‌وه‌ راست بکاته‌وه. نۆزده (١٩) تێبی وردی نووسیه‌وه‌ که‌ لاوازی و کهم و کورت شیعره‌کان ده‌زده‌خات.

محمد سه‌هیلێ ئیراهیمی محمدی، کتییکی به‌ ناوی (گه‌شقی له‌ هه‌لمی به‌لاخه‌)دا بلاوکردوته‌وه، له‌ پال رەوانیژیدا بانی سەرواشی کردوه. پاش پێنسه‌کردن سەروا و رۆنکردنه‌وه‌ی مانای رەدیف و رەوی هه‌ندێ زاراوه‌ی تری سەر به‌ سەرواناسی، دا به‌ش بوونی سەروای ده‌ست نیشان کردوه‌ فەرود چوارینه‌پنج خشته‌کی و هه‌زهل و قه‌سیله‌و مه‌سته‌وی و ته‌رکیب به‌ندو موسته‌زاد [٢٥، ١٠٩ - ١٣٣].

له‌ کۆتایی هه‌شتاگان و له‌ نه‌وه‌ده‌گان، کۆمه‌ڵی نامه‌ی ئەکادیمی بو وەرگرگی پروانامه‌ی ماجستیر و دکۆرا له‌ نه‌ه‌یه‌یاتی کوردیدا پێشکشی زانکۆی هه‌ندهران و زانکۆی سه‌لاحه‌دین کران. هه‌ندیکیان چهند لاپه‌ره‌یه‌کیان بو بانی سەروا ته‌رخان کردوه‌ به‌لام زۆر به‌یان هه‌ر بو ته‌واوکردن بابه‌تی لیکۆلینه‌وه‌که‌یان سەروایان ت خستوه‌، بۆیه به‌لیکدا نه‌وه‌ی چهند زاراوه‌یه‌کی سەروای هه‌ره‌ی و به‌یره‌وکردن به‌سەر شیعری کوردیدا وازیان هێناوه‌ له‌وانه‌ ته‌نیا دلشاد هه‌لی له‌ هه‌ردوو نامه‌ی ماجستیر و دکۆرا، نه‌خه‌ی به‌ فراوان چۆته‌ ناویاسی سەروا. له‌ نامه‌ی ماجستیره‌که‌یدا (بنیاتی هه‌لبه‌ست له‌ هۆنراوه‌ی کوردی دا)، [١٢، ١٠٠ - ١٢٦] رۆلی سەروای پێشان داوه‌ له‌ بنیاتی هۆنره‌کانی شیعری کوردی وه‌کو هه‌زهل و جوت سەروا و موه‌شه‌ح و موه‌سه‌مه‌ت. له‌ نامه‌ی دکۆراشیدا (دیوان مروف و شاعیر) [١٣، ٢٧٧ - ٢٩٩]، له‌ گۆشه‌نیگای به‌کتیی سەروا و سەروای رهنگاو رهنگمه‌وه‌ له‌ شیعره‌کان دیلان کۆلیه‌ته‌وه.

کمال مه‌ستافا مه‌رووفه‌ سالی ١٩٩٢ کتیی (اله‌رکة‌ التجدیدیه‌ فی الشعر الکوردی الحدیث ١٩١٤ - ١٩٦٥)ی له‌ ستۆکه‌هۆم بلاوکردوه [٣٥، ٢٦٢ - ٢٦٧] پێنسه‌ی سەروای کردوه‌ له‌ رۆی و رەدیف داوه‌، به‌لام له‌ هه‌وونیه‌ی رەدیف و ته‌نسی نه‌پیکاه‌وه‌ ته‌زمین - التضمین - ی سەرواناسی و رەوانیژی ی تیکه‌ل بوو.

زاراوه‌وچه‌مکی سەروا

زاراوه‌که‌: ئەو زاراوه‌ی له‌ زمانه‌وه‌ر و پیه‌کان بو سەروا دانراوه‌، له‌ ئینگلیزی (Rime - Rhyme) و له‌ فه‌ره‌نسی (Reim) و له‌ له‌سپانی (Rima) و له‌ ئەلمان (Reim) و له‌ ئیتالی (Rima) و له‌ رۆوسیدا (Puopma) به‌ هه‌مووشیان له‌وشه‌ی (Rhythmos) ی گریکیه‌وه‌ هاتوون که‌ له‌ لاتینی بو به‌ (Rhythmus) و دواتریش هه‌ر له‌ لاتینی گۆراوه‌ بو (Rithmi) که‌ به‌ مانای تالی رۆبار دی. پاشان له‌ وشه‌یه‌، وشه‌ی (ritus) وەرگیراوه‌ که‌ به‌ ویردو ده‌واتی. له‌ لاتینیدا (ritma) بو شیعری هه‌زارو چهندی به‌کار هاتوه‌، له‌ ئەلمان کۆندا (rim) به‌ کۆمه‌له‌ کهمی گۆتراوه‌ که‌ به‌ شيوه‌ی باز نه‌ی وه‌ستان له‌ رۆمانیدا فیعلی (rimore) و اتای ریکه‌خستی له‌ شيوه‌ی زنجیره‌ ده‌وات. له‌ فه‌ره‌نسی کۆندا فیعلی (rimer) به‌ مانای زنجیره‌ هاتوه‌ (١). وه‌ک دیاره‌ له‌ وزماناته‌وه‌، ئەو وشه‌ی پاشان بو دیارده‌ی سەروا به‌ کار براهه‌، پێشان بو مانای هه‌لچوون رۆبار و ویردو وه‌ستانی باز نه‌ی و ریکه‌خستی زنجیره‌ی و شتی واده‌هات، ئەمه‌یش به‌یوه‌ندی به‌ قالیی سەروا ته‌رکه‌کان هه‌یه‌. ئەو وشه‌ی که‌ بو سەروا به‌کار دی زۆر له‌ وشه‌ی (rhythm) نزیکه‌ که‌ به‌ مانای یقاع دی. تا سه‌ده‌ی هه‌فده‌م، ئینجا جیاوازی ناشرکه‌ له‌ نیوان - rhyme و rhythm ده‌رکه‌وت [٢٨،

٣٧١] واته‌ هه‌ریه‌که‌ چه‌مکی زاراوه‌ی تابه‌ت خۆی وەرگرگت. له‌ زمان هه‌ره‌یدا (القافیه) بو دیارده‌ شیعریه‌ به‌کار هاتوه‌. ئەخه‌مش ده‌لی بۆیه (تیه‌که‌ یی ده‌گوتری - قافیه - چونکه‌ شوینی تیه‌کانی پێش خۆی ده‌که‌وی) [٣٠، ١٥٥]. ئین ره‌شقی ده‌لی: (بۆیه‌ یی گۆتراوه‌ - قافیه - چونکه‌ شوینی هه‌موو دیریک هه‌له‌گرگی، هه‌ندێ ده‌لین چونکه‌ شوینی هاوه‌له‌کان ده‌که‌وی، لای من یه‌که‌میان په‌سند تره‌) [٢٩، ١٥٤]. وشه‌که‌یش وه‌ک دیاره‌ له‌ (قفا یقفو) هاتوه‌. قفا - مانای پشته‌لمه‌و قفا لیل - پشت چیا به‌. له‌ فه‌رموده‌یه‌که‌دا هاتوه‌: (بعقد الشيطان علی قافیه راس احدکم ثلاث عقد) (٣) [٣٤، ١٧٧] له‌ فارسی و تورکیشدا وشه‌ هه‌ریه‌یه‌که‌ خوازاوه‌وه‌ هه‌ر قافیه به‌کار هاتوه‌. که‌ به‌ مانای شوین که‌وتن به‌هوادا چوون دی. ده‌نگه‌کان سەروایش شوین یه‌کتر ده‌که‌ون بۆیه به‌ یه‌کچوونیک هه‌یه‌ له‌ نیوان مانای فه‌ره‌نگی و مانای زاراوه‌ی وشه‌که‌. ئەم وشه‌ هه‌ریه‌یه‌ زۆرجار له‌ بواری لیکۆلینه‌وه‌ی شیعریدا بو چه‌مکی له‌ فراواتر (له‌ ته‌دیریک یان دیریکێ ته‌واویان سەراپای قه‌سیله‌یه‌که‌ به‌کار هاتوه‌، زۆر جاریش بو چه‌مکی له‌ خۆی ته‌سکتر (ته‌نیا ده‌نگی رەوی) به‌کار براهه‌ [٣٤، ٢٢٢ - ٢٣].

له‌ کوردیدا زۆر وشه‌ی جیا جیا بو ئەم دیارده‌یه‌ به‌کار هاتوه‌. له‌زووه‌وه‌ هه‌ر وشه‌ی (قافیه‌)ی هه‌ره‌ی به‌کار هاتوه‌. ئەمین فه‌زی و شیخ نووری و جه‌مال هه‌رقان و ره‌فیع حه‌لمی و گۆران و د. مارف هه‌زنده‌ر هه‌ر قافیه‌یان به‌کار هێناوه‌ به‌ یی ناگاداری ئیمه‌ یه‌کهم کهمس هه‌لانه‌دین سجادی، سالی ١٩٦٧، زاراوه‌ی (ساروا)ی له‌باتی قافیه‌ به‌کار هێناوه‌.

بگه لهوه وشه تریش بو سروا به کارهاتوه، محمد سحیلی
بیراهیمی زاراوهی (دواخشتی) بو داناوه [۲۵، ل ۱۰۵]، پیربال
به هوودیش له شیریکدا (کیش وله نگهری) بو وزن و قافیه داناوه له
هراویژدا مانای پروون کردوتهوه

خامه ناتوانی وینهی بکیشی به گشت نه ندیشه و کیش و له نگهری [۸، ل ۱۶۴]

پشه سروا، که نیمه لیردا بو دیارده که به په سندان زانیوه، دمش
نچینه به کی فارسی ههین دمشی کوردیه کی رهسن بی.
رشی (سروا، سرواد، سرواده) له فرهنگه فارسیه کاندایا بهم
مانایه هاتون: (سه، نهلسانه)، (شیر، سروود، قسهی هونراو)،
(شیر، قافیهی شیر) [۳۶]. دیاره وشه که له قسه نهلسانه سروودو
شیر و نیجا قافیه و مرگیراوه کراوه به زاراوه.
له کوردیدا وشه سروا، رهنگه له (سرهو) هاتی کزاراوه به کی
جو تیاریه. کوتای (دیره جووت) ده گه یز. دیریش هر زاراوه به کی
جو تیاریه بو به مانای خه ته جووت دی بویه زور له گوینه بو کوتای دیره
شیریش همان وشه سروو و مرگیراوه و کورت کرایتهوه بو سروا.
سرهو له دوو پارچه پیک دی (سره) که لیردا به مانای کوتای دی،
(هو) به مانا سوورانویه. هودانهوه: بادانهوهی جووته له سر سهدهدا.

چهمکی سروا:

ئینسکلوییدیای بهریتان له باره سرواوه نووسیهتی: (هم دیارده به
ئمو کاته سر ههلمدا که دوو وشه یان زیتر. نهوانه ی برهگی کوتایان
وه کو به که، به جو ری دایترین به کی زایه له دهنگدانهوهی نهوهی تر بی.
سروا له لاین شاعرانهوه به کاردی، هه ندی جاریش له لاین
په خشانوسانهوه، بو دهسه بهر کردی ئمو دهنگدانهوهی سرنجی خوینتر
به کیش دهکن و ستانزای شیر دروست دهکن) [۳۹، ل ۵۵۸]. لیردا
دهنگی کوتای وشه کان وه کو پیک دانهناوه؛ به لکو به زایه لهوه
دهنگدانهوهی به کتری داناون. فریزمر له پیناسه سروادا وردتر
سنوره که دیارده کا: (دوو وشه ئمو کاته سروادا دهبن که بزویی
سره کیان هیزداری و هه مان شت بی و هه رنه بزوییکی له دواي نهوهوه
هاتی پیک بن به لام نه بزویی پیش بزویته هیزدانه کان جیاب) [۴۰،
ل ۶۰] فریزمر ته گهر چی وردتر بو دیار کردی سنوری سروا چوه؛
به لام شوینه که دیار نه کرده سروا ته گهر چی دمشی له هه ر شوینیکی
دیره شیر بی؛ به لام شوینه سره کیه که به کوتای دیر چهسپاو. لین و
لیزی له بسی سروادا هم خاله یان پشت گوئی نهختهوه: (دیره
شیره کان ئمو حمله هلو سروا دهبن که کوتای دوا وشه یان دهنگی له

به کچوو بی. مه بهست له کوتای وشه بزویی دوا پرگی هیزداری هه موو
دهنگه کان دوا بهیوتی). [۴۱، ل ۳۰].

له هه رهیدا ئین کیسان رای خلیل له باره ی چه مکی سرواوه
ورده گری: (قافیه ئمو تیه به که شاهر تا له هونراوه که دینهوه له
کوتای هه موو دیره کان ده پیناسهوه) [۳۰، ل ۱۵]. به لام زور به ی
زاناکان سرواناسی رای دو می خلیل په سندن دهکن که گو تویه تی:
(قافیه بریتیه له دوا تیه دیره وه تابه کم تیه و مستوی پیش ئمو تیه
پیش و ستاوه کهش، یان سرجه می تیه بزویته کان نیوان هه ردوو تیه
و مستوی کوتای دیر له گه ل نهوه ی پیش تیه و مستوی به کم) [۲۹،
ل ۱۵۱]؛ به لای نهخته شوه: (قافیه بریتیه له دوا وشه به لکه به وه
دینهوه ته گهر به کی پیت یل هه ندی سروام بو یته له گه ل - کتاب -
بگونجی، تو به کسر شاپ ورباب - ی بو ذیفی) [۳۳، ل ۳۵]. که چی
قوتروب دمی: (قافیه بریتیه له تیه رهوی. . . . چونکه ده گو تری
قافیهی دالی یان می) [۳۳، ل ۳۶]. ئبو موسای حافیزیش دمی:
(قافیه ئمو تیب و حه ره کانه به که شاهر له هه موو دیریکا دوو باره یان
ده کاتهوه) [۳۳، ل ۳۶]. لم بو چونانه نهوانه له زانسیه وه نزیکن که
جهخت له سر دوو باره کردنهوهی چه ند دهنگیک دهکن.

له فارسیدا قه بی رازی جو ره چه مکی سروا پروون ده کاته وه:
(سروا به شیکه له دوا وشه ی دیر بهو مرجه ی وشه که وه کو خوی و
به هه مان مانا له کوتای دیره کان تری هه مان هونراوه دوو باره نه یته وه،
چونکه ته گهر دوو باره یته وه هه بن به ره دیف و سروا ده کو یته پیش
نهوهوه) [۳۷، ل ۱۹۲]. دکوره ئیسه دله دیار کردی چه مک و سنوری
سروا جهخت له سر تیه ره سن وشه کان ده کات به موش رهوی و
پاش رهوی له پیک داهه برنی که ئمه لهوانه ی ترورد تر و زانسیه [۳۲،
ل ۳۴۲].

له کوردیدا، شیخ نووری له پیناسه سروادا دمی: (قافیه له
نیهایتی هه موو مه سه ره هیکدا له به یی هیجای ئاخیریدا به نیعیاری
ته سموت هیاره ته له مو تابه قه مت) [۲۷]. لم پیناسه کورتدا چه ند
خالیک له باره ی سرواوه دیار کراوه: سروا له کوتای دیر یان له ته دیر
دی، بره (هیجا) کراوه به به مای دیار کردی سنوری سروا، له باره ی
په یوه ندی بره گه کان کوتایه موش دمی هه بن دق وه کو پیک و این. دکور
مارف خه زندهار له پیناسه سروادا بسی وشه کوتای ده کات که (له
لاین کیش و ئاوازمه وه له به کتری نه کن، به لای کمی به وه نه بی تیه
دوا ی هه موو ئمو وشانه ی دیره شیره کان پیک بن. هم وشانه قافیه یان بی
ته لین) [۲۳، ل ۵۶]. لیردا به وشه کوتای گو تراوه قافیه و تنیا پیک
دهنگی کوتای (رهوی) به مرچ دانراوه. هه لانه دین سجادی، له (ته مبه ی
کوردی و لی کوتایه وه له ته مبه ی کوردی) چه مکی سروا بهم جو ره لیک
ده داته وه: (نهویه که دوا ی هونراوه کان له چه ند پیتیکدا وه کو پیک بن،
ئمو وه کو پیک بوونه له راستی په خشانیشدا نه ییت؛ نه وه نده هه به وه نه بی

شتیگی پیوست - لازم - بیت، به پیچمانه‌ی هونراو، بونی لهودا پیوسته) [۱۸، ل ۱۳۴] وله:

(نرخ شناسی) دا په کیوونی دوو دهنگی کوتایی به مارج دادمن بو تمواو بونی سروا (به لان که موهه نهی دوو پیقی دوايي... ناوازمو دهنگیان وک یک واینیز په گهر جیا بوو شیوهی سروا نامینی) [۱۹، ل ۱۰۳ ۱۰۴]. سجادی له بیری نه کردوه که په خشانیش بخاته ناو لیکوآیتهوهی سرواناسی چونکه سروا له په خشانیشدا هه‌یه، به لام که دوو دهنگ به مارج سروا دادمن نه‌مه له هممو حاله تیکدا ناروا چونکه بزویی دریز خوبی به تنیا ده‌توان سروا دروست بکا.

لهم بو چوونانهی سرموه ده‌گه‌ینتوه لهو راستیه له باره‌ی سرواوه بلین بریتیه له:

- دووباره بوونوهوی یک دهنگ یا زیاتر.

- دهنگه دووباره بووه‌کان ده‌گونه کوتایی وشه‌ی سرواوه دواده‌نگی به‌شی رسنه‌ی وشه‌ی کوتایی ره‌دیفه.

- وشه هاوسروا‌کان به زوری له کوتایی له‌ت یان دیره شاعر دووباره ده‌بنتوه، نه‌گهر چی وایش ده‌ی له ناوه‌وهی دیره شاعر یان له‌سره‌تاوه بین به‌لام که‌تر.

- وشه هاوسروا‌کان ده‌ی مانایان جودا‌ی چونکه نه‌گهر وشه‌ی کوتایی به همان مانا دووباره بیته‌وه ده‌ی به‌ره‌دیف و سروای لی دروست نای.

به‌شی په‌که‌م

دابه‌ش کردن سروا له روانگی ناسوییه‌وه:

سروا، وک په‌گه‌زیکي بنیات شیمرو به‌هیز کردن موسیقیت و ده‌لاله‌ش شاعر، له نه‌نجاسی زور به‌کاره‌تن و دووباره بوونوهوی دالای شاهیران کون ونویی سرانسمری جیهان، زور جوړی لی په‌یدا بوه، لهم جوړانه‌ش به‌ینی سرمد نه‌توهو شاهیره‌کانموه ده‌گورین. نه‌گهر له روانگی ناسوییه‌وه سیری سروا بکه‌ین به‌ینی گوشه‌نیگای جیا جیاوه دابه‌ش چند جوړیکی جیاواز ده‌کری، تامانه هندیکن لهو گوشه‌نیگاو بو چوونانه:

۱ - به‌ینی پیکه‌تایی وشه‌ی سروا:

أ - سروای سر به‌خو: نوه‌یه له کوتایی دیر یان له تعدیدا تنیا وشه‌ی سروا له ده‌نگی یا چند ده‌نگیکی کوتایی هاوبش بن. بو نمونه موله‌وی ده‌تی:

نازیز جه دوریت تن بی کلافه
پوخ بی وه‌ت‌نوین حالی نیرافه [۲۴، ل ۵۹]

وشه‌کان سروا (کلافه - نیرافه) له سین ده‌نگی کوتایی (- له) هاوبش

و ره‌وی (ف) ه.

ب - سروای لیکدراو: نوه‌یه ده‌نگه هاوبه‌شه‌کان کوتایی له په‌کی یان له هر دوو وشه‌دا، به‌سر دوو وشه‌ی جیا دابه‌ش بوون. لهم جوړه سروایه له لینگلیزی پیی ده‌گوتری (Mosaic Rhyme)، وه‌کونالی ده‌تی:

ساقی به‌مه‌یی کوهنه له‌سر عاده‌ن نه‌وبه
بشکینه به‌یک نوبه دوسه‌د ماته‌می ته‌وبه [۲۶، ل ۹۲]

ده‌نگه‌کان سروای دوو وشه‌که (- هوبه) له له‌ق په‌که‌م دا به‌سر دوو وشه‌دا دابه‌ش بوه (نمو - به) که‌چی له دوهمدا له یک وشه‌دایه (ته‌وبه). ج - سروای تاجدار: نوه‌یه دوو وشه‌که‌ی سروا به جوړی بن، په‌کیکیان وه‌کو دووباره بوونوهوی به‌شی کوتایی نه‌وه‌ی تریان بی، لهم جوړه سروایه واده‌ی سروای کوتایی بی واده‌ی سروای ناوه‌وه‌ی. له سروای کوتایی نالی ده‌تی:

سابوونی که‌فقی پیته که‌فی زاری چاپلوس [۲۶، ل ۶۷]
خاسیه‌تی ره‌قی هه‌یه نه‌رمی زمان لوس

وشه‌کان سروا (چاپلوس - لوس) به جوړی هاتون. دوهمیان وه‌کو به‌شی کوتایی په‌که‌میان ده‌که‌ویته به‌رچار.

د - سروای مورده‌داف: نوه‌یه جگه له وشه‌ی سروا که ده‌نگه هاوبه‌شه‌کان له کوتاییدا هاتوه، ره‌دیف - پاش سروا - یش هه‌ی جاله هرچی ناستیکدا بی (وشه، ده‌سته‌واژه، رسته) (ناو، پاناو، کار، ناوه‌لکار...) بو نمونه‌ی لهم جوړه سروایه، نالی ده‌تی:

نه‌مردم من نه‌گهر نه‌بجاره بی تو
نه‌چم شهرت بی هه‌تا لهم خواره بی تو [۲۶، ل ۹۱]

ده‌نگه‌کان سروا له (نه‌بجاره، خواره) دابه‌که‌وشه‌ی سرواند. پاش سروا بریتیه له ده‌سته‌واژه‌ی (بی تو) که له هر دوو له‌تدا به همان مانا دووباره بوته‌وه.

- سروای مه‌حجوب: لهم جوړه سروایدا پیش وشه‌کان سروا وشه‌یک یان ده‌سته‌واژه‌یک پاک رست یک وه‌کو خوبی به‌همان مانا دووباره ده‌بیته‌وه. حاجی ده‌تی:

کوریکسی وانه‌بوو هه‌ستینه سره‌پی
بزانی خه‌لقی چون که‌وتونه سره‌ری [۱۰، ل ۲۳۱]

پیش وشه‌کان سروا (بی - ری)، ناوه‌لکاری (سر) له هر دوو له‌تدا وه‌کو خوبی دووباره بوته‌وه. نه‌گهر وشه‌کان سروا لابدرین لهو هاوده‌نگیه‌ی له دوویات کردنه‌وه‌ی لهم وشه‌ی‌ده‌دست ده‌که‌وی

تارادەبەك قەرەبەبوی سەروا دەكاتهو بەلام ناشی بە سەروا .
- سەروای مەحجوب مورەدەف: ئەو سەروایە جگە لە وشەیی
سەروا، بەدیف و حاجی تیدا هەب وەکو، خان دەلی:

یەك ئەسەرو یا دوی زەری بوو
یەك حوری بو یا دوی پەری بوو [۳، ۳۶ل]

لەم دێرە شیعەدا، وشەکان سەروا بریتین لە (زەری، پەری). دێرەكە
پاش سەروا (بوو) و پیش سەروا (یادوی) هەبە. بۆیە جووری سەرواکە
مەحجوب و مورەدەفە، واتە حاجیب و بەدیفی هەبە.

۲ - بەینی ژمارەیی سەروا لە ناستی ئاسۆیدا:
شاعیر وادەبێ لە دێرە شیعەدا هەرتەنیا بەسەروای کۆتایی وازبێتی، وایش
دەبێ جگە لەسەروای کۆتایی سەروای تریش دا بەزێتی کە لە
دێرەکان یان لە ئەو دێرەکان بەرامبەرەك بوەستن. لەم ڕۆهوە سێ جوور
سەروا هەبە:

أ - تاك سەروا: ئەو بە شیعەكە تەنیا بەك سەروای هەب. نالی دەلی:

ئەیی شوخی بێ نیازو کران نازو غەمزە سووك
تیزی موزەت نیشانەیی دل کون دەکا بە نووك [۲۶، ۷۰ل]

لەم دوو لەتەدا سەروا تەنیا لەسەر (سووك - نووك) دەووستی. لە کۆتایی
لەتەکان چەند وشە بەك لابلەیی بەهێج سەروای تر ناگەیت.
ب - جووت سەروا: لێرەدا، شاعیر هۆنراوەکەیی لەسەر دوو سەروا
بنیات دەتی. سەروای کۆتایی سەروایەکی تریش کە بە لادان هەندێ
وشەیی کۆتایی دێرەکان یان لەتەکان دەردەکەوی. زیوەر دەلی:

کێبە تا غەزای دەردوو غەما بێ ماڤ
ئەو هەر کورده کە چاوی لە هەوا بێ واڤ [۱۵، ۱۶ل]

(ما - وا) وشەیی سەروان، ڕەوی (۱) کۆی کردوونەتەو، (بێ) پاش
سەروایە. ئەگەر (ماین - واڤ) لەم دوو لەتە لابلەیی، شیعەکە دیسان
سەروای هەر دەمبێی کە لەوشەیی (غەما - هەوا) دایە. لێرەش (بێ)
پاش سەروایە. ووشەکان سەروا (غەما - هەوا) ڕەویەکیان (ا) یە.
ج - سەروای سیانە: لەم جوورەدا، شاعیر دێرە شیعەکەیی یان
هۆنراوەکەیی لەسەر سەروا دادەمەزێتی، پاش لادان هەر سەروایەك،
سەروایەکی تر قیت دەبیتەووە جیگای پرده کاتهو. خان دەلی:

داداری و دەولەت و دیانەت
سەرداری و سەولەت و سیانەت [۳، ۳۵ل]

سەروای کۆتایی لە وشەکان (دیانەت - سیانەت) دایە ڕەوی (ت) ه،
سەروای پیش ئەو لە (دەولەت - سەولەت) دایە، دیسان ڕەوی (ت) ه،
سەروای سێم لە (داداری - سەرداری) دایە ڕەوی (ی) یە.

۳ - بەینی شوینی وشەیی سەروا لە دێرە شیعەدا: سەروا بەینی ئەو
شوینی لە دێرەکان لە ئەو دێرە دیت دەکری بە سێ جوور:

أ - سەروای کۆتایی: ئەمە لە هەموو جوورەکان تر باوترە. لەبەر ئەوەی
سەروای ئاسایی هەموو شیعەیی ئەو بە لە کۆتایی دتی، پێویست بە ئێوە
هێنانهو ناکات.

ب - سەروای ناووە: ئەو بە وشەکان ناووەی لە تەدیر، لە بەینی
خوێنیدا یان لەگەڵ وشەیی کۆتایی هاوسەر واین، وەکو، نالی دەلی:

و هەسە قیمی موجهززا عەوامیلی ئەجزا
کە ئالەق عەمەلی نەحوی مەحوی سەحوی زەمیر [۲۶، ۱۳۹ل]

لە نیوێ بەکەم (موجهززا - ئەجزا) هاوسەر واین - سەروا (زا) و
ڕەویان (ا) یە، لە نیوێ دوویشدا سەروا لەوشەکان (نەحوی -
مەحوی - سەحوی) دایە کە هەموویان ڕەگەزدۆزی ناتەواون و تەنیا
دەنگی بەکەمیان جیاپە. (ی) یەکان مۆرفیمی ڕیزمانین و ئەرکی
ڕستەسازی دەبینن. بۆیە وشە ئەسلیەکان بریتین لە (نەحو - مەحو -
سەحو). دەنگەکان سەروا (سەحو) و ڕەوی (و) ه. لە هەردوو
نیوێدیدا وشە هاوسەر واکان کەوتوونەتە ناو لەتەکانەو، لە سەرتا و
کۆتایی نەهاتوون. لە شاعیران کورد جزیری لە هەموویان زیاتر پابەندی
ئەم جوورە سەروایە.

ج - سەروای سەرەتا: لەم جوورەدا هاو دەنگیە کە دەکەوێتە پیشەو،
ئەمەیش دوو جوورە:

● یا وشەکان سەرەتا هەوسەر واین. واتە دەنگەکان دەنگەکان
کۆتاییان بەگە دەبێ، ئەوەندە هەبە شوینی سەرەوا یان گرتو، وەکو؛ خان
دەلی:

ئینکار بکەت ضەلالی موطلهق
ئیسرار بکەت ب صورەق حق [۳، ۱۰۴ل]

● یان ئەو تە دەنگی یان چەند دەنگی سەرەتای وشەکان پیشەوێ لەتە
دێرەکان یان دێرەکان وەك بەک دەبێ. ئیراهیم ئەفخەمی هۆنراوەیەکی
هەبە، هەموو دەنگەکان ئەبجەدی بەکار هێناو، چەند دەنگە ئەوەندە
پارچەیی هۆنیو تەو هەر پارچە بەک چەند دێرێکە، هەموو دێرەکان هەر
پارچەیک بە دەنگیک دەست بێ دەکا. بۆ ئێوە پارچەیی دوو هەموو
دێرەکان بە دەنگی (ب) دەست بێ دەکا وەکو:

بۆ دەستەو ستان گەرمین چ کونستان
بۆ قەلەندەران هاوین چ زستان
بە کەرناییری بە کورتان فیرە
لای زالم ڕیوی، لای مەزلووم شیرە
بەرد لە جینگەیی خوی قورس و گرانه

کوا ریزی مائی واک هه نلمرانه [۵، ل ۶۵]

هموو خیره کان به دمنگی (ب) دستیان بی کردوه.

عاج

۴ - به پی هوا دمنگی سروا:

دوا دمنگی سروا یان دیره شیرمی بی دهریتومه، له پروی په یوه ندی پموشی سرواوه. یان به شیکه پمسه نه له بنیان وشه سروادا، جاوشه که چ سادمن وچ ناساده، یان زیلده په که و پیوستیه کی ریزمان هیناویه تپ لم روموه سروا دگری به دوو جور: ا- هه سروا په کوتایی به (پموی) دی که به شیکه لموشه پمسه نه کی کوتایی. قانع دملیت:

چوار شتن نمر وکه بسونه ننگه کی کوردی هه ژار جهل پک، بی ثقلی دوو، دل پسی سی، داوا چوار [۲۰، ل ۸۵]

کوتایی همدوو له ت به دمنگه کل (ان) و به پموی (ر) هاتوه که به شیکه پمسه نه له وشه کان سروا، واته زیلده په کی ریزمان نیه. ب- هه سروا په کوتایی به پموی نایه، پملکو کوتایی به پاش پموی یان پاش پموی و پاش سروا دی. له همدوو چاردا پموی پمرو پشموه ددخشی و دمنگی تر جی دگریتموه که کوتایی له ت یان دیره شیرمه. نه گهر خیره که کوتایی به پاش پموی هاتیی، وه کو چاجی دملی:

همزان زه هه تته ته عدای یاران به صد هاوین و زستان و به هاران [۱۰، ل ۲۴۸]

وشه کان سروا لم دوو له تمدا بریتین له (پاران، به هاران)، (ان) زیلده په کی ریزمانیه وه کو نیشته کی (کو) هاتوته سر وشه کان. وشه پمسه نه کان (پار، به هاران)، واته پموی (ر) به. به لام لم دیره دا پموی نه که وتوته کوتایی له ت دیر، پملکو پمرویش خزاوه (ن) ی (ان) ی کوشویی کوتایی بی دا گبر کردوه، نه ممش هه لبت له ترخی یقاهی پموی کم ده کاتومه.

● نه گهر دیره که کوتایی به پاش پموی و پاش سروا هاتیی، قانع دملی:

باری من جیلوه فروشه دلی خدمداری هه په ساری سرپوشی که تانمو چاوی به خوماری هه په [۱۰، ل ۲۰۰]

لم دوو له تمدا، (هه په) پاش سروا په، (خدمداری، خوماری) وشه سروان، به لام (ی) کوتایی له هچیکیان تمسلی نیه، له همدوو کیاندا رانلوی کسی سیمی تکه، که واته وشه تمسلیه کان (خدمدار، خومار) پمویان دمنگی (ر) به. وک دپاره تم پمویه که له ناسایندا دمنی دوا دمنگی له ت یان دیری، لیره به دوو قوناخ شویی خوی بوشمونه

گواستوتومه، جار یکیان به هوی پاش سروا (هه په) و جار یکیش به هوی پاش پموی (ی) وه. بویه نمر که کی دوو چندان کم بوتومه، دپوری یقاهی کوتایی که وتوته سر دوا دمنگی پاش سروا.

۵ - به پی مهوای دمنگه کان سروا:

به گوری زملمی هه دمنگته له کوتایندا سروا دروست ده کن، سروا ده گری به سی جور: ا- سروای لاولز: تم سروا په تمیا له پک بزویی کورت و بی هیز دروست دمنی، جا له پمرو ههوی بزویی کورت پاری سروای بی هه نا گری، تم جورده سروا په به کن له کم و کورتیه کان سروا ددمنزی، جزیری دملی:

شپوهی دلبری پاران سوتنه شپوه هیشوه فمرض همدو نهمر کوین قیران واجیه پک گرشمه فمرض [۲، ل ۵۸۸]

نه گهر پاش سروا (فمرض) لاپری، وشه کان سروا (هیشوه، گرشمه) سروایان تمیا دمنگه (پموی) هه پیش بزویی (۵) ی بی هیزه.

ب- سروای ناسایی: هه په دمنگه هه پمسه کان وشه کان سروا، توانای را گری سروایان هه. له کوردینا سروای ناسایی پم جورده خوی دمنویی: - یان تمیا پک بزویی دریزه، وه کو همدی خانی دملی:

پک قهسی زماتنه، ٲک له پلا به گه واقیمی همدرو ٲک همزرا...

(له پلا - همزرا) تمیا له دمنگی (۱) ی کوتایی هه پمشن که رومی دیره شیرمه که به. - یان نه بزویی کوتایی و بزویی پشموه، جا کورت بی پادریز، وه کو قانع دملی:

ژ زیاته کمی زیاته؟ وک کموی به ندی قهفس ژو کهی رافیزی بی و دمنی پلوی ترمس [۲۰، ل ۱۴۵]

وشه کان سروا (قهفس، ترمس) پرگهی کوتایان له بزوتومه به دولوپه که (- هه پی).

ج- سروای زیلمیر: هه په له رادمی پیوستی خوی دمنگی زیلده تینا په چلو پکری بو پتکردن نلازی هونراوه که، تمه له همدینا به (لژوم مالایلم) ناسراوه هه هلا می مهوری تینا دست بالا پمرو له پاش هه موه پمرو کراوه [۳۱]. خان دملی:

نبروه دما کو بوونه پهیدا
دینن، تلمسن، جنوون و شهیدا [۳، ل ۶۴]

لیرما سر و چوار دنگی کوتای گرتوته (- پهیدا) له دوو وشه (شهیدا - پهیدا) که چی بو توارو کرض پیوستی سر و (۱) بمس بو، سنی دنگه کی پیش لمه (هید) زنده بارن. راسته دنگه زیاده کان ناوازی شیره که پتموتر ده کن به لام باریکی فورستره به نستوی شاعیره وه. به تایهق ته گمر هونراوه په کی دریز بی و په کتی سر وای تیدا په پیره و کراپ، ماندو و بوونیکي زور ده خاته بهر شاعر بو هیتان تم جوره سر وایه، چونکه تادنگه هاو به شه کان کوتای زیاتر بن وشه ای هاو سر وای که متر دست ده کموی.

تم جوره سر وایه له ره گمز دوزیان دمرده کموی، چونکه له وی وشه کان سر وای په شتن له دنگدا، دنگه کاتیش ~~دنگه کاتیش~~ ادهی پیوستی سر وای زیاترن، وه کو، خان دملی:

له رهام نه زو تو بومه - شیرین
سهیلابی سه شکی جوئی شیرین [۳، ل ۱۴۸]

وشه کان سر وای ره گمز دوزیان له نیودایه. همان دسته دنگه دوو باره بو تومه به لام مانایان جودایه. تنیا (ین) بمس بو بو دروست کرض سر وای به لام لیرما هم و دنگه کان (شیرین) دوو باره بوونه تومه. تممش ته گمر چی زنده باریه به لام جوانیه کی تر به دیره که دمدا. واته لایه جانکاری قولن ده کاتومه. بیگومان ته گمر دوو وشه که ره گمز دوزی نه بان (مانایان جودا نه بایه)، نه ده بوون به وشه سر وای، ده بوون به پاش سر وای سر وایه له وشه کان پیش ته وانه وهی.

۶ - به پی جوری دنگه کان سر وای:

به گوریه جوری دنگه کان، سر وای ده کری به شش جور:

۱ - نیمچه سر وای - half - rhyme - تومه وشه کان سر وای تنیا دوا دنگی نه بز وینان په کی بی، بز وینی پیش نه بز وینه که بیان جیای که پیوستیه کی بنچینه یه بو دروست بوون سر وای. ته گمر له روانگی بر گوه بوی بیچن نیمچه سر وای تومه په بر گه کان کوتای تنیا دوا په راویز مان په کی بی، ناوک و په راویزی پیشه و بیان جیای خان دملی:

خمسان هه بنن نه لینی غالیب
له ب تهنه می عشق هردو جانب [۳، ل ۱۳۲]
سر وای ناوهمی نیوان (له ب، جانب) که له سره تاو کوتای له تی دوم هاتوون له دنگی نه بز وینی کوتای (ب) دایه و بمس. بز وینی پیشه و بیان جیایه (۵، ی) تم جوره سر وایه زیاتر به کونسونانس)

consonance) ناسراوه، چونکه په نه بز وین consonant
به تنیا سر وای راگرتوه که له راستیدا بی بز وین سر وای دروست
نای.

ب - برگی سر وایانه - parathyme - تومه برگی کوتای وشه
سر وایه کان تنیا ناوکه که بیان (بز وین) جیای. هردو په راویز بیان
و مک په کی بی. خان دملی:

له سلنی دی دین: ژ مهرگه لهر بوو مدحزوی به شرب شورو
شهر سوو [۳، ل ۹۶]

سر وای ناوهمه له وشه کان (شور، شرب) دایه. تم دوو وشه تنیا
بز وینان جیایه، دنگه کان تری په راویزه کاتیان په که (ش، ر).
ج - سر وای ناوهمو (reverse rhyme): تومه به بیچموانه
سر وای ناسلی له بز وینه و بهرمو دواوه بکشیتوه، بز وین و په راویزی
پیشه و می نک دواوه و کوی په کی بی، وه کو (کم - کف) له دوو وشه په دا
(که) هاو به شه. که بریتن له بز وین و په راویزی په کمی بر گه کان، نالی
دملی:

رفژ پره گومان له بهر نههارو جوگوه هاژه هاژ
شمونیه خمومان له بهر فرژال و بوق و زاوه ژاو [۲۶، ل ۱۴۶]

سر وای ناوهمه له وشه کان (فرژال، ژاوه ژاو) دایه. برگی کوتایان
له ماتنن (ژال - ژاو)، له بر گه په دا په راویزی په کم (ژو بز وین (۱)
وه کو په کن.

د - سر وای پاژه می (partial): تومه له و شانه دایه که برگی
کوتایان بی هیز بی و برگی پیش کوتایان به هیز بی. وه پیوستیه کی
سر وای دملی له حاله تمدا هردو بر گه حیایان بو بکری. له زمانه
نه ورو پیه کان وه کو ینگلیزی و فدرنسی و نیسان، له بز وینی برگی
به هیزی کوتایه دهی هم و دنگه کان وه کو په کی بی نهوان بهم جوره
سر وایه دملین سر وای نیمینه (feminine) (۴۲، ل ۳۴). به لام
جاری واهیه به تایهق له زمان نیسانیدا دوا بز وینی بر گه به هیزه که
نه بز وینیک له وشه کان سر وای جیاواز بی، تومه پی ده گوتری سر وای
پاژه می، وه کو (sienes, eres)، له دوو برگی کوتای (enes -)
دنگی دوا بز وینی بر گه به هیزه که جیایه (۴۳، ۳۲) تم دیاره به له
عربی و کوردیدا تم کاته دمرده کموی که تلفی ته سیسی له وشه کان
سر وادا همی. له حاله تمدا دنگی دوا (۱)، که پی ده گوتری
(ده خیل) بوی هیه جیای و کم وادهی په کی بی. وه کو تم دیره شیره ی
خان:

نهو زهوق و جفا بسن منوقابیل
نهو سیدق و وفا بسن موعادیل [۳، ل ۹۹]

هم دیره شیرمه، جگه له‌وهی که له‌سەر سه‌روای سیانه پوژنراوه‌وه‌وهی
 ره‌وی په‌ک به‌دوای په‌کی هه‌یه (ق، ا، ل). وشه‌کان سه‌روای کوتایی
 (موقاییل، موهادیل)، ته‌لفی ته‌ئییان تیدایه، ته‌وه‌له‌فه له‌به‌ر به‌هیزی
 ته‌گه‌ر له‌برگه‌ی له‌برگه‌ی پیش کوتایی وشه‌یه‌کی سه‌رواهات ده‌ی له
 وشه‌کان تریش دا هه‌ی ته‌گه‌رنا سه‌رواکه‌ی هه‌یدار ده‌ی. پاش ته‌له‌فه‌که
 له‌م دوو وشه‌ی سه‌روه‌دا، ده‌خیل له‌په‌کیکیان (ب) و له‌وه‌ی تر (د).
 ته‌گه‌ر چی به‌ی ته‌م ته‌لفه‌ش سه‌روا هه‌ر هه‌یه (-یل) به‌لام که نه‌بوو ده‌ی له
 هه‌ردووکیاندا نه‌ی.

ه- سه‌روای کراوه: ته‌وه‌یه که به‌برگه‌ی کراوه (نه‌بزوین + بزوین)
 کوتایی هاتی. بیساران ده‌ی:

چراغ، ئه‌ر ساتن دوور گنۆن جه‌تۆ
 نه‌مانۆن شه‌للا، بوینۆن ئه‌وړۆ [۷، ۸۲ل]

(ماناکه‌ی): ته‌ی یاری وک چرا، ته‌گه‌ر من ی و سه‌هاتن له‌تۆ دوور
 بکه‌ومه‌وه، یاخوا هه‌ر نه‌مینم وه‌ر ته‌وړۆه‌ به‌رم).
 سه‌روای هه‌ر له‌ت به‌برگه‌ی کراوه کوتایی هاتوه (تۆ، -رۆ).

و- سه‌روای داخراو: ته‌وه‌یه که به‌برگه‌ی داخراو (-
 نه‌بزوین). کوتایی هاتی، حاجی ده‌ی:

له‌بو ته‌م په‌ک دوو ته‌شماره‌ی ره‌ش و پرووت
 هه‌تا په‌یدا بوو، رۆحم گه‌یه‌ه لووت [۱۰، ۲۳۰ل]

برگه‌کان کوتایی (پرووت، لووت) به‌نه‌بزوین داخراون.

۷- په‌په‌ی ته‌نگه‌کان پیش ره‌وی

ته‌وه‌دنگانه‌ی جگه‌له‌ (ره‌وی) له‌کوتایی دیره‌دین و له‌وشه‌کان سه‌روادا
 دووباره‌ده‌ته‌وه‌ سه‌روا ده‌که‌ن به‌سی جور:

أ- سه‌روای مورده‌ف: ته‌وه‌یه له‌پیش ره‌وی راسته‌وخۆ ده‌نگه‌کی بزویی
 درێژ هاتی وه‌کو (ا، وو، و، ی...)، هه‌من ده‌ی:

ریواریکم نازاو به‌زیک و زاکون

ده‌برم چۆل و چیاو پیده‌شت و بیروون [۲۸، ۱۷۷ل]

له‌م دوو له‌ته‌دا وشه‌کان سه‌روا (زاکون، بیروون) کوتاییان به‌ره‌وی
 (ن) هاتوه‌وه‌ پیش ته‌م ده‌نگه‌ بزوییکی درێژ (وو) هاتوه. ته‌م بزوییته‌په‌ی

ده‌گوتری (ریلف) سه‌روای ریلفداریش په‌ی ده‌گوتری مورده‌ف.

ب- سه‌روای موسمه‌ت (مصه‌ت): ته‌وه‌یه پیش ره‌وی نه‌بزوین،
 بزوییکی تری وه‌ستاوه‌ی و به‌هه‌ردوکیان (هه‌شوه‌ نه‌بزوین - con-

sonant cluster) په‌ک بین، وه‌کو له‌وشه‌ی (ده‌شت -
 گه‌شت) یان (به‌رد - سه‌رد) دا ده‌ده‌که‌وه‌ی. خان ده‌ی:

بیرسته، سه‌ماوو سازو گو‌فه‌ند
 شیرین و شه‌که‌ر له‌ب و شه‌که‌ر خه‌ند [۳، ۱۷ل]

وه‌کو دیار ته‌م دوو له‌ته‌ دیره‌ به‌وشه‌ی سه‌روای (گو‌فه‌ند، شه‌که‌ر خه‌ند)
 کوتاییان هاتوه، برگه‌ی کوتایی وشه‌کانیش ته‌مانه‌ن (فه‌ند - خه‌ند)،
 هه‌ردووکیان به‌هه‌شوه‌ نه‌بزویی (ند) کوتاییان هاتوه. واته‌پیش ره‌وی
 (د)، نه‌بزوییکی تر هاتوه ئه‌نجا بزویی برگه‌گه. ته‌مه‌له‌فارسیدا په‌ی
 ده‌گوتری (قه‌ید).

ج- سه‌روای موئه‌سه‌س: ته‌وه‌یه که به‌سه‌روایه‌یه له‌سه‌ر دوو برگه
 دامه‌زراپ، برگه‌ی پیش کوتایی بزوییته‌که‌ی (أ) په‌ی ده‌گوتری
 ته‌لفی ته‌ئیس و ده‌ی له‌وشه‌کان سه‌روادا، دووبن یازیا تر،
 په‌یره‌وه‌بکری. ده‌نگی نه‌بزویی دوای ته‌له‌فه‌که، که په‌ی ده‌گوتری
 (ده‌خیل)، ده‌شی په‌یره‌وی دووباره‌بوونه‌وه‌ی بکریته‌ و ده‌شی
 بگورپی. حاجی ده‌ی:

مه‌وقوفه‌ به‌روسته‌می عینایه‌ت
 موحتاجه‌ به‌هه‌مه‌ت و هه‌یدایه‌ت [۱۰، ۱۹۷ل]

د- سه‌روای پرووت (مجرد): ته‌وه‌یه ره‌دیف و ته‌ئیس و هه‌شوه
 نه‌بزویی کوتایی نه‌ی، نالی ده‌ی:

په‌ه‌ گواره‌ گوناه‌می وابه‌ سته‌ق
 به‌گویی هه‌لتاوه‌ سیوه‌ سه‌ر موعه‌لله‌ق [۲۶، ۶۹ل]

۸- به‌په‌ی کیشی زه‌رب

بینای کیش و سه‌روا له‌سه‌ر زه‌رب ده‌ی. له‌شعیری کلاسیکی
 هه‌رووزیدا، زه‌رب کیشی خۆی هه‌یه که له‌ده‌نگی بزواو وه‌ستاو په‌ک
 ده‌ی و له‌سه‌ره‌تاوه‌ تا کوتایی گورانی به‌سه‌ردا نایه. جا به‌په‌ی کیشی
 زه‌رب سه‌روا ده‌کرته‌په‌نج جور:

أ- سه‌روای موته‌رادیف: ته‌وه‌یه که کوتایی به‌دوو ساکی ته‌ک په‌ک
 هاتی. ته‌م جوړه‌ سه‌روایه‌ له‌ته‌فمه‌له‌ هه‌رووزیا نه‌دا هه‌یه:

(مفاعیلان، مفاعیل، فاعلان، فعلان، فاعلاتان، مستفعلان،
 فع لان، فعولان، فعول) ته‌م ته‌فمه‌لانه‌ش له‌چهند قالیکی کیشه‌کان

(هه‌زه‌ج و ره‌مه‌ل و مزاریع و موچه‌س و به‌سیت و موته‌قاریب و
 خه‌فیف) ده‌بن به‌زه‌رب، بو‌روون کردنه‌وه‌ی زیاتر پروانه [۱۷،

۲۲۰- ۲۲۲]. قانع ده‌ی

ئه‌ی کوزدی خه‌فه‌تیارو بریندارو په‌ریشان
 ته‌ی مه‌لله‌ق په‌پشت و به‌ی یاوه‌رو عوریان [۲۰، ۱۵۸ل]

سه‌روای ته‌م دیره‌ئه‌ له‌زه‌ربیکدان (فعلان) که به‌دوو ساکین کوتایی
 هاتوه

ب - سر وای موهوایت: نمو سر وایه به که زهر به که ی به
 حمره که یه ک و ساکینک هاتی، نمه پیش بهرامبر به سه به سوک
 دموستی و له کوتای تمه تفعیلاندا دی: (مفاعیل، فعلن، فاعلان،
 فع لن) که له کیشه کانی (هزهج و رهمه و موزاربع موجس و
 موه قاریب) دا دین [۱۷، ل ۲۲۰ - ۲۲۲]. هینم به (دایکی نیشتمان)
 دهلی:

چیسه؟ چونه؟ له بهرتودا جلی رهش
 سر و شان و ملت بو ناو ته ههش [۲۸، ل ۸۴]

سر وای تم له ته له تفعیله ی زهر به هیه که له (جلی رهش - وه تاهمش)
 در کوهوتوو.

ج - سر وای موه داریک:

نمو سر وایه به که زهر به که ی به دوو حمره که و یه ک ساکین کوتای
 هاتی، واته داو روکنی و ته دی کو (الوند المجموع) بی. تم
 جو ره سر وایه له تفعیلاندا در که وی [مستعلن، مفاعن،
 فاعن، فعل] که له کیشانه دا هه (ره جهز، موزاربع
 موجس و به سیت، رهمه، موه قاریب) [۱۷،
 ل ۲۲۰ - ۲۲۲]. جزیری دهلی

خه لقو لمن که ن شیره ق نمو دل به را زهر بر بین که مهر
 من دی دحالی خه فله ق، هات در ژبورجی وه ک قه مهر [۲،
 ل ۱۳۰]

کیشی زهر به کانی (مستعلن) به و سر واکه یان که وتوته و ته دی
 کوی (که مهر، قه مهر).

د - سر وای موه تراکیب: نهویه رهویه که ی به سی حمره که و یه ک
 ساکین کوتای هاتی، واته به فاسیله یه کی بچوک یان سه به ییکی
 گران و سه به ییکی سوک. تم سر وایه له زهر به تفعیله ی (فعلن) یان
 (مفتعلن) دایه. به لام له کوردیدا به زوری هه له گه ل (فعلن) دی که له
 کیشه کانی رهمه و خه فیف و موجس و (ره جهز) دایه. خادیم دهلی:

شاهی گول خیه ق هه لدا، له به هارا، له چه من
 که وته سه جله به قه ده میا چه من و سر ووسه من [۱۱، ل ۱۸۹]

دیره که له سر کیشی رهمه ل هه شقی مه خبوون مه جزو فله دوا
 تفعیله ی له سر کیشی (فعلن) هاتوه (له چه من - ووسه من).

ه - سر وای موه کاویس: تمه له زمزینک دا دی که چوار حمره که و
 یه ک ساکین هه بی، واته فاسیله ی گوره بی یان سه به ییکی گران و
 وه ته دیک کوی. تم سر وایه ته نیا له تفعیله ی موزاحقی (فعلن) دی
 که مه خبوولی (مستعلن) ه، تم جو ره سر وایه له شیمری کوردیدا بهر

چاونه که وتوه.

۹ - به پی چالاکی رهوی:

دهنگه کانی زمان، هه زمائیک، له بوون به رهویدا چالاکیان وه کو
 یه ک نیه. هه یانه زور چالاکه و به زوری له رهویدا در ده که وی،
 هه یشانه که متر رهوی رهوی ده گیری. له رهویدا مه رهوی هه
 له زوهه هه وی داوه له ریگی جهر دیک نه ختی فراوان راده ی به کار
 هاتی دهنگه کانی له رهوی در بخا، بهم پیه سی جور سر وای له یه ک
 جیا کوهوتوه: (الذلل) نهواتن که زور دووباره ده بته وه، (النفر)
 نهواتن به شیوه یه کی که متر له وان پیشو به کار دین، (الحوش) نهواتن
 که زور به ده گمن له شوینی رهویدا در ده که ون [۳۱، ل ۳۰]. له
 کوردیدا له جهر دیک مه یله فراوان بو مان در که وتوه که شمش جور
 سر واهن:

۱ - نمو سر وایانه ی رهویه کانیان زور دووباره ده بته وه، وه کو:
 (ن، ر، ا).

۲ - نمو سر وایانه ی رهویه کانیان به شیوه یه کی ناسای دووباره ده بته وه
 (نه زور نه کم). وه کو:

(ت، ل، ی، م، د، و، ب).

۳ - نمو سر وایانه ی رهویه کانیان کم دووباره ده بته وه. وه کو:
 (ز، ش، ک، س، و، ی، ق، و)

۴ - نمو سر وایانه ی زور کم رهویه کانیان دووباره ده بته وه، وه کو:
 (گ، ج، ف، ژ، غ، ه، ح، خ،)

ه - نهواتی به ده گمن به کار دین: (ه، ج، ف، ص، ض، ط، ظ،
 ی، پ، ث، د)

و - نهویه به کار نه هاتوه (ذ).

(تییی): تم نه نجامه له سر ژمیری که گشتی - ۶۴ - دیوان شیمری
 کلاسیکی کوردی دست که وتوه).

۴۱۲

به شی دووه

دابهش کردن سر وواله روانگی ستونیه وه

نه گه له روانگی ستونیه وه سر واکانی هونراوه شی بکه یه وه
 بهراوردیان بکه ین، ده توانین له. هه ندی گوشه نیگی جلی جیا وه
 پولنیان بکه ین:

۱ - به پی لایه ی وشه یی:

نه گه به ستون وشه کانی سر ووا له گه ل یه کتر بهراورد بکه ین، ده توانین
 یکه ین بهم چوار جو ره:

أ - سر وای ره گه ز دوزی: نهویه وشه کانی سر ووا شکلیان یه ک بی

به لآم مانایان جیاب، (نمه له ناراستی تاسویش دهکویته بهرچاو).
به لآم به زوری له مهسنویدا دهی یان له سهره تای هونراوه که تصریمی
تیدایهو دیری یه کم وهکو مهسنوی خوی ده نویی. لهم جوړه
سروایدها، وهکو حاجی دهی:

ثافتیسی حوسنی تو پوزه که دتی و ناوا دهی
قامه تیش وک هیلالی یهک شموه ناوا دهی [۱۰، ل ۱۵۰]

وشهکان سروا (ناوا) هه رجاهی مانایه کی هیه، نه ممش به گز دوزی
تواوه

ب - سروای هه لگه راوه: نهویه وشهکان سروا، دهنگه کانیا
پاش و پیش بوون. له هندی زماندا بهم هه لگه رانهویه رهوی
ده گوری، وهکو له ینگلیزیدا، فریزر بو نم جوړه سروایه نم
وشانهی داوه (dab - bad - crab - brak - mate - tame)
[۴۰، ل ۶۳]. که چی له کوردیدا ته گروشه بهم جوړه هه لگه ریته وه
سروای لی دروست نای؛ به لآم وادهی هندی له دهنگه کان سرواتا
ناوه تاواوه راست جیان بگوری به مارجی دهنگه کان سروا ههروکو
خویان بیتهوه. نالی دهی:

قه تریکه له به حری کهره م و ره حقت (فجاج)
نهک عارهقی که رمی عینه ب و شهربی (فجاج) [۲۶، ل ۶۱]

(فجاج، فجاج) کهوشی سروان، عه ریین و بهم جوړه نویسه
عه ریه جیگای نیی یه کم و دو میان گوراوه. به لآم دهنگه کان سروا
(- اح) ههروکو خویان ماونه توه.

ج - سروای هاو ناواز: نهویه وشهکان سروا، جگه له به شداری
بوونیا له دهنگه کان سروا، ناوازه یان یهک بی، یهکتی ناوازه ییش له
یهکتی دهنگه بزویته کانهوه دی: بو نمونه (بهرداره، نه ندازه) هاو
ناوازه چونکه بزویته کانیا به ریز یهک له دوا یهک بهر امبر به کتر
وهکو یهک وان (۵، ا، ۵). قانبع دهی:

نهمشو که به ختم هاته سر، شیرین جه مالی وهک قه مهر
فنجان مهم قه نه یسه گهر پرسی له وه زعی من خه بهر [۳۰،
ل ۸۶]

وشهکان سروا (قه مهر، خه بهر) هاو ناوازه ن. لهم هونراوه یه دا چند
وشه کی تریش وهکو نه مانن له ناوازا (سه مهر، خه مهر، که مهر،
قه مهر، چه مهر).

- سروای ناجور: نهویه که وشهکان سروا هیچ په یوه ندی کی
به گز دوزی، هاو ناوازه یی یان ناوه ژوویان له نیودا نهی. وشهکان لهم
بازه یوه تهاوله یهک جیابن. ته نیا نه ونده به سروایان یهک بی. هین

دهی:

نهی کچی جوان، کچی له بار
نهی کچی زانو خوینده وار [۲۸، ل ۱۵۷]

وشهکان سروا (له بار، خوینده وار) ناوازه یان یهک نیه.

۲- به نیی سیسته می دو باره بوونه وه:

سروا به یهک لهت (له حالق مهسنوی) و به یهک دیر (له حالق
هونراوه) دا دروست نای. دهنگی یان چند دهنگه کی کوتایی وشه
لهت دیر دهی له لهت یان له دیری تر دو باره بیتهوه نهوسا دهی به سروا
دو باره بوونه وهی سروا به زور سیسته دهی. کرنترینان نه مانن:

ا - سروای مهسنوی: نهویه دو لهت هاو سروابن و
سروا که یان په یوه ندی به سروای دیره کان ترهوه نهی وهکو مهولهوی
دهی:

په نیج بیهن وه شمش، شمش روو که رد نه په نیج
حه ریر نه ما بهین گه وه هر سه نیج (۳۴، ل ۱۱۳)

ته دو لهت سروایان (- نه نیج) و په ویان (ج)، شیری زاری
گوزان هه مووی (که میکی زور که می لی درچی) و چیروکه شیری
دیرزه کان وهکو مهم و زینی خان و شیرین و خوسرهوی خانای
قوبادی و هه موو چیروکه نیلامی و چیروکه کان شانامه کلا کراون به
کوردی و به شیم دارژاون، بهم جوړه سروایه هونراونه توه.

ب - یهکتی سروا: نهویه که هونرا وه یهک، دیره کان هه چند
زور بی، هه مووی له سر یهک سروا پروات، نمه له غه زل و
قه سیدمو قیته دا په یوه دکرئی. نمه هه موو شیری شاعیره
کلاسیکه کانمان ده گریته وه که به قالی غه زل و قه سید هونراونه توه،
بویه پیوست به نمونه هینانه وه ناکات.

ج - سروای مونه ناویب: نهویه لهت نا لهت سروایان یهک بی.
وهکو له هندی چوارینه و شه شینه دا هاتوه. قالبه کی بهم جوړه یه:
(AB AB AB)؛ گوزان دهی:

به رهنگی زهردو شیوهی دهست و شمشالی کزا، دهرویش
A _____

حه زم کرد به سته یهک بیهم سراسر حوزن و ماتم بی _____
B

له سیما تا به دیم کرد هه یکله عومریکی حه سره تکیش _____
A
ماونقی